

“Mahtra sõda” – kas unustatud klassika või moodne romaan ka tänapäeval?

Juuru valla ametnikud kohtusid taas lavastaja Ago-Endrik Kergega. Kohtumisel räägiti Eduard Vilde romaani „Mahtra sõda“ lavastatud ettelugemise korraldamisest Mahtra sõja 150. aastapäevale pühendatud ürituste sarjas.

Mahtra sõja suure toimkonna 19. novembri koosolekul lubas vallavanem Margus Jaanson, et võtab veel kord ühendust lavastaja Ago-Endrik Kergega, arutamaks võimalust pöimida ettelugemise pikem lavastatud osa ja lõpetada ettelugemine vabaõhulavastusega ajaloolisel Mahtra sõjaväljal.

23. novembril kohtutigi Juuru vallamajas. Lavastaja Ago-Endrik Kerge leidis, et Mahtra sõjaväli lugemise teise tegevuspaigana ei ole tema nägemuses vajalik. See kilustaks lavastatud ettelugemist.

Ühtlasi peeti jutuajamisel silmas seda, et Mahtra sõjaväljal algab 31. mai varahommikul sama päeva õhtul peetava laulu- ja tantsupeo peaproov.

Ettelugemine on plaanitud etenduma 30.–31. mail Juurus Eeru kõrtsi juures ja kestab arvatavalt 19-20 tundi. Ettelugemine vaheldub lavastatud stseenidega, mida esitavad professionaalsed näitlejad.

Lavastaja Ago-Endrik Ker-

“Mahtra sõja” ettelugemine Eeru kõrtsis ja selle ümber 2008. aasta mai lõpus on ühtlasi ka lavastus. Sõja 150 aasta sünnimärgi märgib ka vastav logo.

MARGUS MIKOMÄGI foto

ge on oma töö ettevalmistamisel kohtunud kirjastaja Sirje Endrega. Lepiti kokku, et ettelugemisele tuleb romaani vastne 12. trükk, millest kirjastus SE&JS valmistas spetsiaalsed poognad, mis ka sobivalt köidetakse.

Lugemise ettevalmistamisel tehakse koostööd Mahtra talurahvamuseumi teaduri Rait Talvojaga, kellelt lavastaja ootab andmeid eelkõige Mahtra sõjast osa võtnute järeltulijate kohta.

Ettelugemise korraldamise kaasatakse lavastaja assistent, kunstnik, muusikaline kujundaja ja kuni kaheksa näitlejat.

Lisaks on korraldajad pida-

nud esmase läbirääkimise ETV režissööri Karin Nurmega (Juuru keskkooli vilistlane, pärit Järlepast), kes korraldaks lugemise salvestamise ja ülekande edastamise selleks paigaldatud suurtele ekraanidele. Karin Nurm peab võimalikuks ka ETV arhiivimaterjalide kasutamist ettelugemisetenduses.

Lavastaja nägemuse kohaselt võiks lugejaid olla kuni 60. Kokkulepped ettelugemistega on vaja sõlmida ja vastav nimekiri koostada juba jaanuari lõpuks. Ettevalmistusperioodil tehakse iga lugejaga ka proove. Mais, vahetult enne ettelugemist, korraldatakse kolmepäevane laager,

kus kõik lugejad on kohal. Lugejate valikul ja ettevalmistamisel on vaja toimkonna, muuseumi, Juuru gümnaasiumi ja vallavalitsuse kaasabi.

Etenduspaik – Eeru kõrtsi ümbrus, tuleb etendamiseks ette valmistada, mõeldes ühtlasi nii liikluskorraldusele kui ka publikule.

Juuru vallavanem Margus Jaanson kinnitas, et vallavalitsus koostab ettelugemise eelarve ja valmistab ette lepingu kavandi 15. detsembriks.

Juuru vallavalitsuse memo põhjal
Margus Mikomägi

Vasakul: Aasta 1998, kümme aastat tagasi oli vabaõhulavastuse võtmetseeniks see, kuidas talumehed püüdsid aru saada uuest seadusest. Sama stseen oli tähtsal kohal ka 1980. aastal Ugala teatri lavastuses “Rahva sõda”. Kas ka 2008 on nii?

Mahtra muuseumi arhiivifoto

Üleval: Kümne aasta tagune plakat ütleb, et etenduse lavastas Aare Laanemets, Ago-Endrik Kerge kursusekaaslane lavakunstikateedri 7. lennust.

MARGUS MIKOMÄGI foto

Mahtra sõja ettelugemist juhatab Ago-Endrik Kerge

Lavastaja Merle Karusoo taandus juba mõni aeg tagasi Mahtra sõja 150. aastapäeva ettevõtmistest. Täna on ennast Mahtra sünnimärgiga 2008. aastal sidunud lavastaja Ago-Endrik Kerge, kes Teatrikülgede palvel räägib oma plaanidest.

Mulle helistati Juuru vallavalitsusest ja, olles selgitanud asjade seisu, tehti ettepanek osaleda romaani kavatsitava ettelugemise korraldamises (lavastamises?).

Kui olin kohtunud vallavanem Margus Jaansoniga ja kultuurinõunik Aili Normakuga, nendega asjade seisu arutanud, tutvunud ka tehtud ettevalmistustega, nõustusin.

Ei oska öelda, mida ja kuidas kavatses mu hea kursusekaaslane Merle Karusoo lugu lavastada/korraldada, kuid mingit aimu sain sellest, olles tutvunud tema ja Sirje Endre koostatud lühitutvustuse ja eeldatava eelarvega, mis olid asjatundlikud (kas ka piisavad, eks näis). Millistel asjaoludel Merle tegemisest loobus, ei tea (ega tahagi teada), kuid kindlasti oleks tema teostatav olnud tulemuslik ning huvipakkuv. Paraku sageli võivad kunstivälised seigad saada ükskõik millisele (teatri)tegemisele otsustavaks komistuseks. Takistuseks.

20 tundi „mida ja kuida“

Jah, olen üht-teist mõelnud, “mida ja kuida” teha. Romaanis on ca 400 lehekülge. Ühe lehekülje lugemiseks kulub (minu kogemuste järgi) umbkaudu 3 minutit. Seega kogu loo ettelugemiseks 1200 minutit ehk 20 tundi. Arvan, et põhimõtteliselt võib ka leppida sellega, et tuleme kokku ja hakkame aga üksteise järel lugema.

Lugejateks oleksid nii kohalikud kui ka ümbruskonna inimesed, miks mitte ka Mahtra sõjas osalenute järglased. Mehi-naisi, vanu-noori ametist ja seisusest olenevate, kel jõudu ja tahtmist osaleda. Kuid arvan, et asjale tuleks kasuks, kui mõningad sõlmstseenid n-ö lahti lavastada, kaasates ka näitlejaid ja tänaseid tehnilisi võimalusi (näiteks TVd). Seda plaanisid ka Karusoo ja Sirje Endre.

Ega paha tee näiteks ka muusikaline kujundus. Kindlasti on kohapealseid pilli mängivaid inimesi, keda on võimalik kaasata. Seda kõike selleks, et tuua ettelugemisse vaheldust, tempo-rütmi(de) muutusi, ilmetamiseks kahekümnetunnist ettevõtmist.

Mammutlavastus on huvitav väljakutse

Ühesõnaga, minu jaoks on sellise mammutlavastuse väljatoomise juures olla, kui kasutada tänase päeva stampmoeväljendit - “huvitavaks väljakutseks”. Loodan aga, et ta ainult “väljakutsega” ei piirdu, vaid jõuab ühist jõududega ka vaadatava/jälgitava tulemuseni.

Mis puutub lepingusse Juuru vallavalitsuse ja Endrik Kerge vahel, siis arvan, et ega seegi tegemata jää, kuid enne tuleks lavastajal (st E.Kergel) selgusele jõuda (lahti kirjutada) lavastuse tegevusplaanis (stsenariumis?) ja lahendada ning kokku leppida mitmeid organisatsioonilisi küsimusi.

Tahaksin, et kavatses ettelugemisetendus (vabandan väga kohmaka termini pärast) ei oleks ainult kuulamiseks mõeldud üritus, ei oleks kuuldemäng, vaid oleks ETENDUS, kus vaataja oleks, mida vaadata-kuulata-mõteldahinnata.

Arvatavasti toimub etendus ajaloolise Eeru kõrtsi juures, kus on võimalus toimuvat vastuvõetavates olustikutin-gimustes (istumine, astumine, ilmastikuohudest sõltuvus...jne) jälgida kas või 20 tundi järjest, kui aga jaksu ja vastupidamist on ning etendus huvipakkuvalt-paeluvalt tehtud.

Tähtis on 150 aasta taguseid sündmusi vääriliselt tähistada, vaatajani tuua. See on ka mulle lavastajana põhjenduseks, miks nõustusin.

Lugupidamisega Endrik Kerge

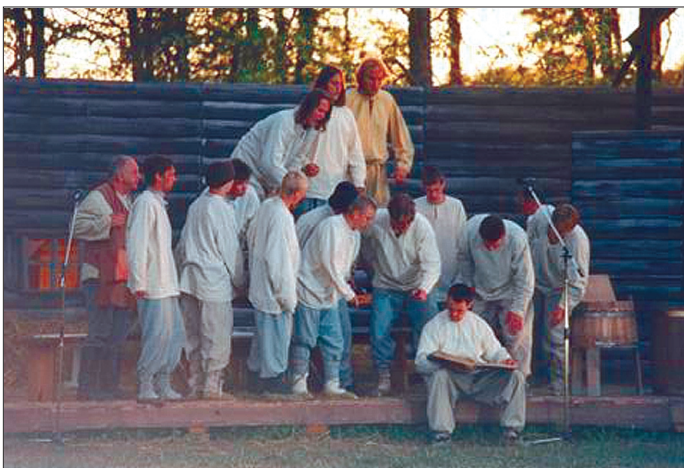
Lavastaja Ago-Endrik Kerge koos maailma suurima sõdalasega.

AGO-ENDRIK KERGE erakogust

Foto 1958. aasta Mahtra sõja 100. sünnipäeva tähistamise vabaõhuetenduse kujundusest sõjaväljal, pildil on „papist“ ja pisike mõis.

MARGUS MIKOMÄGI repro

„Olin eidel üksi poega. Eit aga ütles, taat aga ütles: „Ära sõida sõa ette, ära sõida sõa ette.“ Sõitsin eide õue alla. „Tere eit ja tunne poega, tunne poja halli ruuna!“ Tuli eit, ei tund poja halli ruuna – vene mees, vene hobune, vene kindad käessa, vene kü...

Üksi nokitseja Guido Kangur peab oma rollidega dialoogi ja pildistab

Margus Mikomägi

Olen juba Draamateatri näitleja Guido Kanguriga kokku leppinud, et kohtume enne „Voldemari“ etendust, kus ta mitut inimest mängib. Alles siis hakkab mind kummitama mõte, et kas ikka on sobiv näitlejat enne etendust segada. Küsimus, mida ütleks ajakirjaniku sellise käitumise peale tüki lavastaja Merle Karusoo, kes oli ühtlasi Guido õpetaja lavakunstikateedris, ei anna rahu. Guido ju pakkus ka esimese hooga kohtumist pärast etendust. Olen juba valmis kohtumise ümber leppima, aga miskipärast ei tee seda.

Päev enne Voldemar Panso 87. ja Panso-kooli 50. sünnipäeva tähistamist, 29. novembril teatrikohvikus räägib 52aastane Guido hakatuseks oma tervisest, ütleb, et kõik on kontrolli all. Tal on head arstid, kellelt saab abi.

Räägib sellest, et ta kodu-aias kasvab 100 sorti tulpe. Ütleb, et aiahuvi sai alguse lapsepõlvkodust Peipsi ääres. Siis veel ei olnud, aga tänaseks on ilmunud näitleja kahe ühendatud huvi tulemus, foto- ja juturaamat tulpidest, kus (kummaline on seda nii kirjutada) vana näitleja Jaanus Orgulas ja noor näitleja Guido Kangur räägivad tulpidest.

Mis tulbil on pistmist teatriga?

Jaanus ütleb raamatus, et tulp on nagu näitleja. Avaneb hommikul ja sulgub enne ööd. Ma siis küll ütlesin, et näitleja peab õhtul oma õie avama. Hommikul proovis niisamuti, nii et jätame parem selle võrdluse.

Räägite te Jaanus Orgulasega tulbiraamatus ka teatrist?

Me lisasime sinna ühe tasandi, elu jooksul mängitud tükkidest tsitaadid, mis loodust puudutavad. Mina näiteks panin sinna Astrovi monoloogi „Onu Vanjast“, kus ta räägib puudest, metsadest. Jaanus Tootsi monoloogi kapsamaal... dialoog tulpidega. Jaanus räägib lugusid rohkem, minu osa on pildid. Tahan näidata, milline ilu selles lilles peitub.

Mis sa arvad, kas lavastaja Karusoo pahandab meie peale, et ajame seda juttu enne etenduse algust?

Vaata, me leppisime kokku, et kell pool kuus lõpetame. Siis jääb mulle piisavalt aega... Olen see mees, kes alati võtab osaraamatu enne etendust välja. Mis siis, et eelmine etendus oli üleile. Käin kogu tüki vaikselt läbi, see on minu rituaal. Mitte

sesta, et tuletan teksti meelde, see on mul peas küll. See on mul selline komme. Pool kuus lähen grimmi, kell kuus lõpetan ja mul on oma tund enne lavale astumist.

Kas mõne etenduse eel on teistmoodi ka?

Kindlasti. Oli etendus „Kopenhagen“, tuumafüüskutest. Ega näitlejal midagi teha ei ole, päeval on proov ju... aga see hakkas peas kerima hommikul, isegi eelmisel õhtul.

Mõne etenduse osaraamat on mul siin garderoobis sahtlis, mõne etenduse osaraamat on kodus. „Kopenhageni“ tekst oli kodus. Eks kõik olene ikka etendusest ja rollist. Kui teen mõnd episoodi ja saan lavale alles teises vaatuses, seda on ka tore teha, siis ma ei tule nii vara, aga ikka vaatan enne teksti ja...

Su üks esimesi rolle oli etenduses „Ma olen 13aastane“, see oli ka Karusoo lavastus, siis ju sellist rituaali veel polnud?

Ma ei julge öelda, et see oli nii kohe, aga see algas üsna pea mul. Olen selline üksi nokitseja tüüp küll. Mulle meeldib üksi kõik läbi mõelda. Kui on raskemad rollid, siis ma teen graafiliselt pildi, et siit hakkab pihta, siin on uus sündmus, siin lõpeb see ära... Kui on pikem roll, siis on selliseid pabereid mitu. See on tööprotsess, mulle meeldib, et see on silme ees, kus on algus, kuhu lõpetan. See aitab mul rolli tajuda.

Igäühel on see ilmselt oma-moodi. Mõni kirjutab näitemängu ringi, terve näidendi oma käega. Mul, olen seda proovinud, see ei toimi, mul tekib see, et on trükitud tekst ja oma käega kirjutatud tekst, natuke segadust. „Voldemari“ puhul, näed, ma kirjutan monoloogi lahti, oma kommentaaridega, ja siis mu sees istub see variant ja see ka veel pildina. Näed, siin on Lauteri monoloog lahti kirjutatuna. Ma olen vana

Näitleja Guido Kangur oma garderoobis. Poolteist tundi on jäänud etenduseni „Voldemar“, kus ta muu hulgas teeb haruldaset täpse pisirolli - on Ants Lauter.

Guido Kangur: „Linnateatri tükk „Isad ja pojad“ puudutas mind sedavõrd, et tundsin, pean kohe koju sõitma, sest isaga on vaja veel nii palju rääkida. Sellised äratundmised on tõsised asjad elus ja teatris, neist saab jõu.“

MARI METSA foto

näitleja, aga mulle meeldib nii, see on minu töömeetod, proovida.

Sa küsid, millal see algas. Ilmselt siis, kui sain aru, et näitleja peab teatris ise hakkama saama. Üsna alguses. Pead looma omale vahendid, millega asjad endale selgeks teed. Teater on kollektiivne töö küll, aga kui tulen proovi, siis on mul oma variandid läbi võetud. Et seda ma teen niimoodi. Ja siis selgub, et see üldse ei sobi. Aga ega see ju mööda külge maha ei lähe, olen selle endale selgeks teinud, läbi mõelnud...

Kaasnes selle teadmise, et pead teatris ise hakkama saama, ka see teadmine, et eluski peab ise hakkama saama?

Mis vanuses keegi sellest aru saab. Lõpetad lavakunsti-kooli ära, tunned, et oled teha tahtmist täis, hakkad tegema, siis saad aru, kuidas asjad tegelikult käivad... Seda, kuidas ise hakkama saada, ma õppisin Mati Undi ja Evald Hermaküla käest. Palju. Siin me teeme tükki, aga... ma ei oska seda seletada, sõnadesse panna. Tun-

netuslik on see.

Luuakse teatris ju koos, aga olulised asjad peab ikka endas selgeks saama, ainult siis saab koos edasi minna.

Õnne peab olema ka või?

Kohutavalt palju peab õnne olema. See elukutse... Sa saad kogu aeg vanemaks. Et üldse sind keegi märkaks just sulle sobival ajal. Pakuks sulle sobiva rolli. Ütlesid siin, et alustasin 13aastasega. Mul oli jah õnn just siis noorena natuke nooremata mängida. Mõni kindlasti jäi kõrvale, vaatas, et oh, ma oleksin ka

võinud seda mängida, aga näe, ei tahetud sellel ajal. See on ikka väga õnne asi, et lavastaja sind märkab. Teinekord tunned, et näed, sa tegid, sul oli üks tore osa heas tükis ja see jäi märkamata, seda ei pandud tähele. Ja siis põed seda.

Kas ka nüüd, kui oled juba vana näitleja?

Ma arvan, et see kestab kuni viimse päevani. Kui me seda ei tunneks, siis oleks ka imelik, siis oleksin liiga üksikõikne. Nüüd on ehk nii, et ma saan aru, miks minu jaoks

sõa taha – esimesed heidetakse, tagumised tapetakse, keskmised koju tulevad.”

undnud poega,

bar tal peassa, vene saapad jalassa, vene raamid ratastella.“

„Rapla sõjalaul“, autor rahvas

b o tuult

tähtis jääb tähelepanuta, seda küll. Ega ma sellepärast siis tegemata ei jäta, olen isepäine olnud ja olen, teen seda, mis mulle meeldib.

Kui omal ajal Krahli mängima läksin, siis kolleegid ütlesid, et mis sa kolad ringi, aga mulle meeldis. Teha teistmoodi, asju teisest küljest näha. Kõhklused muidugi on mul alati olnud, aga ikka käid oma rada. Võib-olla see ongi minu viga, et pole kunagi päriselt kellegi paati istunud ja sinna jäänud.

Olen enda kallal õiendanud küll, et miks sa just nii teed, Guido. Mõnesid asju teen elus ju oma elukutse arvel. Mõned mu armsad ja lugupeetud kolleegid tegelevad ainult teatriga. Istuvad siin ka vabal päeval, joovad kohvi... Ma vabal päeval teatrisse ei tule, istun oma tulbiaias, lähen sõpradega kalale... siis ma õiendangi enda kallal, et vaata-vaata, äkki see on enda killustamine. Isegi mitte erinevate tööde pärast, vaid nende asjade pärast, mis mulle elus veel meeldivad peale teatri.

Kuidas sa tunned, et nüüd on osa valmis?

Roll saab valmis siis, kui ta juba jookseb. Kui lähed õhtul voodisse ja mõtled: ahah, partner ütleb nii, mina nii... Hakkab jooksuma, ei takerdu, siis võib öelda küll, et nüüd hakkab miski selgeks saama. Ma aias nokitsedes mõtlen ikka oma asjadele teatris.

Sa oled üllatavalt hästi hakkama saanud nende kohanemistega, mida ju võiks tõsiteatraalid, intellektuaalid põlastada - Kroonika esiküljepoiss, teleseepide staar...

Nes seal serialides ikka peaksid mängima - ikka näitlejad. See on sisetunde küsimus. Kui sa iseendaga selle

pärast riidu ei lähe, siis teedki. Nende kroonikatega on ka nii. Tihti ma ütlen, et ma ei taha, mis siis, et mul on uus pere, aga ma ei taha sellest teile pajatada.

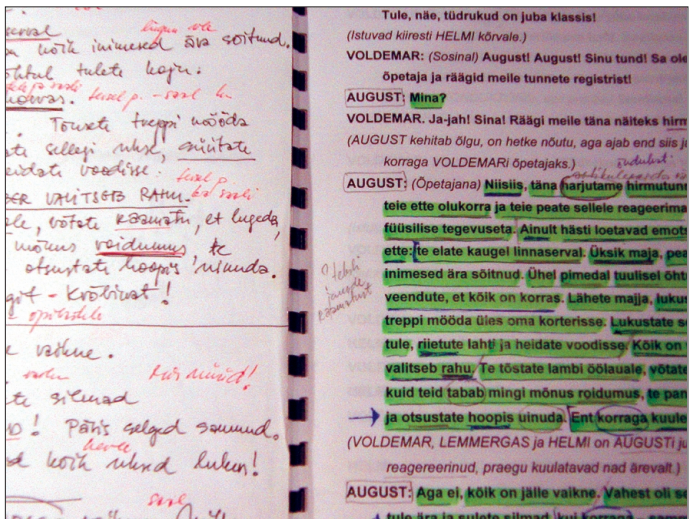
Ma olen õelnud, et elan oma ilusaimat elu praegu, mul on väikesed lapsed kodus... Seda ütlen ma igal pool, sest muidu saab elu otsa ja polegi seda välja õelnud. Iseendale ka. Tahan öelda, tahan hõigata - miks ma ei või siis seda teha? Sellega tuleb aeg-ajalt leppida, et ma ehk tahaks seda õnne kuulutada kogu aeg, aga seda pole vaja kellelegi.

Viimasel ajal olen püüdnud rohkem pilk maas käia. Nooremamana käisin ringi avala pilguga - märgake mind, lavastajad. Aga nüüd naudin ka tööst vabu hetki. Tahan kodus olla.

Kas näitleja kasvab inimeseks ka läbi tekstide, mida mängib?

Absoluutselt. Sa ju loed selle rolli kohta juurde palju, mida mängid. Loed, et aru saada ajastust, rolli mõtlemisest, autori mõtlemisest.

Mängin praegu Margus Kasterpalu uues lavastuses Aleksei Tolstoid. Arusaadavalt on mul koolist jäänud selline tunne, et ei viitsiks nagu Tolstoid lugeda. Nüüd seoses uue tööga võtsin lugeda tema „Kannatuste raja“. Romaani esimene osa on jumalast hea, praegu loen tema „Peeter I“. Nii sa oma rolle loodki. See tekst, mis on osaraamatus, on üks, aga taustad ja arusaamised saad mujalt. Loed, vaatat, kas see sulle sobib, või kui ei sobi, siis miks... juba ongi dialoog rolliga. Näed osa mitmetahulisena, mõtled, mis on sõnade taga. Sündmused, kõrghetked, madalseisud... mõtled ruumiliselt. Ja kui on veel sellised filosoofilisemad tekstid, millega tegeled, siis muidugi kasvad tänu neile ka inimesena.

Kirjanik Andrus Kivirähu näidendi „Voldemar“ tekstiraamat, näitleja Guido Kanguri märkmetega.

Eesti grimeeriija töötab ooperiteatris mere peal

Oslos aasta alguses valmiv ooperiteater - Den Norske Opera ja seal eluaegse lepinguga töötav grimeeriija Tiiu Luht.

TIIU LUHTI foto ja repro Fantoomi kavast

Margus Mikomägi

Eesti viimaste aastate sära- vaim ja koolitatud grimeeri- ja Tiiu Luht sõlmis eluaegse lepingu Norras Oslos 2008. aasta aprillis avatava uue ooperiteatriga Den Norske Opera.

„Mind kutsuti juba kevadel, kahtlesin siis, aga septembris käisin siin ega suutnud ära öelda. Mind ikka nii tõmbab ooperiteater, suur lavagrimm, see on midagi erilist,“ ütles Tiiu Luht Nädalisele. Oslos avatav suur ja uhke ooperimaja on poolestsaadik mere peale ehitatud. Eesti grimeeriija ütleb, et neil oli vaja üht tõeliselt universaalset kõike oskavat grimeerijat. „Sellist, kes aitaks kõik need uued lavastused, mida kolmes saalis mängima hakatakse, ette valmistada ja välja tuua.“

Suurimaks väljakutseks on grimeeriija sõnul lavastuste ettevalmistamisel koostöö teiste ooperiteatritega Euroopas. „Näiteks koostöö “Carmeni” lavastamisel Londoni Covent Gardeniga. Eestis oleks selline võimalus ju ainult Estonias olnud ja sinna ma praeguse juhtkonna meelest ei sobinud.“

Grimeeriija seitse mõtlemist

„Grimeeriija peab mõtlema teatud kindlate asjadele, et tegelaskuju välimus tuleks õige, realistlik ja usutav,“ ütleb Tiiu Luht ja järgneb loetelu.

Pärilikkus, mida see tegelane on geenidega kaasa saanud - rahvus, juuksevärv, lokkis või sirged juuksed jne.

Keskkond - kuidas on tema välimust mõjutanud keskkond (meretuul, päikesepuudus

jms), kus ta on kasvanud või tegutsenud.

Tervis - enamasti kujutatakse tegelast tervisest pakatava isikuna, aga on ka näiteks lombakaid, ühesilmseid ja muude omapäradega tegelasi. Haigusi kujutatakse teatris tinglikuna, mitte realistlikult.

Mood - väga oluline on vastava ajastu moejoonest kinni pidada. Arvestama peab, kas tegelane on aadlik, maainimene, konservatiivne, moega kaasas käiv jne.

Isikupära - ka seda annab välimusega rõhutada. Väljapoole elav karakter - ümarad jooned kogu grimmis (lokkis juuksed, kaares kulmud, lopsakas suu...). Sissepoole elav karakter - sirged jooned (sirged juuksed, sirge kulm, kriips-suu). Kui karakter on füüsiliselt ja vaimselt tugev, on hea panna rõhk näo alumisele poolele (habe, tugev lõug, madal laup, tugevalt värvitud huuled), “esimeste armastajate” puhul panna rõhk aga näo ülemisele poolele (suured rõhutatud silmad, avar laup ja naturaalne huuletoon). Neid pisidetaile karakteri rõhutamiseks on veel palju.

Kui tahame publikule märku anda, et tegemist on teatud kindla mehega, siis anname sellest märku ka välimusega, näiteks sõjamehele viitab arm, joodikule punane nina. Sellised võtted on traditsioonilised teatri tingmärgid.

Vanus - kui seda ka libretos kirjas ei ole, siis kokkuleppe- line vanus tuleb alati leida, kas või lähtuvalt sellest, kuidas näitleja seda välja kannab.

Üldse on suur osa grimmi loomisel just koostööl seda

rolli loova näitlejaga, sest välimus peab aitama luua rolli, mitte seda segama. Üldjoontes saab selle ju paika panna, kuid detailid sünnivad just koostöös näitlejaga.

Vaatamata sellele, et eestlanna Tiiu Luhti töö on nüüd Norra ooperiga seotud, tahab

ta jätkata ka grimmikursusi oma koolis. „Kui aega saan, käin ka ise õpetamas, aga põhimõtteliselt on praegu peajuhendaja Aimi Etverk, kes õpetab täpselt minu programmide ja materjalide järgi ja tal on õpetajana ka juba suur kogemus.“

Foto MARGUS MIKOMÄGI erakogust

Tiiu Luhti viimane grimmitöö Eestis oli muusikal „Fantoom“.

„Muusikali “Fantoom” grimmid kujunesid välja suhteliselt kerge vaevaga. Grimmide ettevalmistamisel oli suurim töö just maskide valmistamine Fantoomi laulnud, mänginud Jarek Kasarile. Need on valmistatud täpselt Jareki näo kipsvormile vahtlateksist ja tugevdatud kangaga, et mask laulmist ja miimikat võimalikult vähem segaks. Maskiks sai proovitud erinevaid materjale, plastikut ja silikoni, kuid parimaks kujunes ikkagi vana hea grimmimaterjal vahtlateks.“

Parukas pidi olema naturaalne (juuksuriteenuseid Fantoom ilmselt ei kasutanud), aga samas selline, mis peakangelase välimust ebameeldivaks ei teeks, niisiis selline see jäi.

Näiteks Carriere grimm, keda kehastas Tõnis Mägi, tekkis minu kujutluses enne, kui osatäitjad selgunud olid, just täpselt sellisena ja ma ei pidanud midagi muutma ega ümber mõtlema. Tema enda soengustiil sobis ideaalselt - veidi väljakasvanud, veidi boheemlaslik. Suure lava jaoks tegime siiski poolparuka, mis oli veidi mahukam ja hõbehallim, kuid stiili ei muutnud. Ajastuhõngu ja sajandivahetuse härralikkuse andis lõuahabe ja vunts, mõne tõmbega sai ka kulmukaart tõstetud ja tõeline Carriere, endine teatridirektor, kel sohilaps teatri keldrites... oli olemas...“

Kaks kirja Rapla ja Vilsandi vahel, internetiühenduse kiuste

Mida ma küsisin näitlejalt ja kirjanikult Jaan Tättelt, kes nüüd on alaliselt Vilsandi saarele elama asunud, ja mida Jaan vastas.

Tere, Jaan

Kõigepealt muidugi õnnitlen sind Vilsandi saarele elama asumise puhul. Ehk oleks sinu puhul õige öelda ületalve elama asumise puhul. Oled ju saarel olnud (nüüd küll õigem öelda elanud) kogu see aeg, mil me teineteist tunneme, ja see aeg ulatub ikka väga kaugele tagasi.

Ma ei mäleta enam, kas sa juba õppisid lavakas või olid alles sinna astumas. Igatahes oli suvi ja mina ennast Väikesele Vilsandile Kütile Heino Välile külla sättinud. Ja seal sa siis olid Juhan Saarel külas.

Tegelikult olid need tollased Vilsandil käigud siis, kui kaks kanget kirjanikuhärrat Juhan ja Heino veel elasid, hoopis teise tähendusega kui külaskäigud tavamõistes tähendavad. Või hoopis nii, et need olid sellised käigud, mis mu jaoks, küllap ka sinule, olid väärikalt ja loominguliselt elamise kooliks.

Nojah, siis ei olnud Kütil veel elektrit. Petroolilamp oli. Ja õhtul ei laulnud raadio, vaid laulsid mehed. Kitarrega ja kandlega. Sinu laul „Selle metsa taga ei ole mets, on meri, mu oma väike kodulaht...” oli siis, kui me tuttavaks saime, igatahes juba olemas. Mäletan, kuidas sa mulle seda õpetasid Juhani pool. Ja see, et tegid imeilusa kodulaulu hoopis Musta mere ääres sõduriks olles, ka mäletan.

Seegi on meeles, kuidas te Juhani poja Kristjaniga kord spinningutega nii palju haugi välja tõmbasite, et selle saagi kojutoomiseks üle saare oli vaja käru. Ja seda, kuidas sa ühel jaanipäeval endale An-nuse sauna elamise loa said ja seda siis ehitama asusid kohe, seda mäletan.

Juhanit ja Heinot pole enam, sina oled saanud selleks saarel elavaks kirjanikuhärraks, keda saare külalistele näidatakse. Kui ma järjepidevusest mõtlen, siis ikka mõtlen sellest, et on miski, mis lihtsalt peab olema. Sinu otsus (no näed, ma nüüd püüan sõnastada sinu otsust, kuhu see kõlab!) saarel ületalve elada on mu jaoks väärikate lahkunud vanameeste vaimust kantud ja see teeb au ja kohustab.

Kui sa mulle telefonis ütlesid, et oled nüüd saare asukas päriselt, et sa pealinna ei tule niipea ja asjata, siis polnud see minu jaoks uudis. Varem või hiljem oleks see nagunii juhtunud. Teel olemine muidugi ei saa otsa kunagi, mis siis, et siht – oas – silme ees seal kauguses, nüüd sind päriselt ümbritseb.

Ütlesid telefonis, et nüüd sul polegi enam midagi rääkida. Usun, et see oli nali. Iseasi muidugi, kas sa tahad rääkida sellest, mida tunned ja näed nüüd.

Nõnda, see pikk sissejuhatust teenis eesmärki rääkida sulle üks lugu.

Seisin paar nädalat tagasi Tuneesias mäeharjal. Noh, selja taha jäi kõrge mäeahelik ja silme ees laius lõputu kõrb. Ajasin juttu 27aastase kohaliku poisiga. Haritud murjaniga, kelle kodu oli kõrvakülas, oasias sõna otseses tähenduses. Ja tead, see poiss tahtis sealt ära kogu oma hingega. Kirjeldas väga täpselt, kuidas tahab, teeb kõik, et tulla Euroopasse, Soome, Läti, Eestisse. Et oleks valmis selleks naisele minema, et elada teises keskkonnas, mida arvas enesele sobivat. Ma

siis ikka püüdsin talle seletada kui hea tal seal oma kodus on, aga ega ma teda veenda ei suutnud.

Nüüd Ülo Vooglaid küsis, kas ma Tuneesias haritlastega ka kohtusin. Vastasin, et jah, pealinnas Tunises raamatupoes, ja sellest kohtumisest kõrbe piiril ka rääkisin.

Kui ma siis vaikselt häälega rääkinud sümboolse noormehega olin huvasti jätnud, mõtlesin äkki Vilsandi peale ja sealt siis sinu peale ja su näitekirjanikuks olemisele. Ka sellele, et sõitsid seoses reisisaatega ja muidu ju kah ringi ja ilmselt on sul analoogilisi kohtumisi olnud.

Teen ikka lehes oma teatri-

külgi ja tegelikult olen ammu tahtnud sinult küsida, kuidas su näitemäng valmib. Kuidas tuleb idee, kuidas lugu areneb? Millest saab alguse soov kirjutada? Kas mõtled kirjutades nagu näitleja, lavastaja, laulutehnik või nagu Vilsandi Jaan. Muide, kas su staatus on nüüd saarevaht või külavanem või mis on? Kas teed ikka laule ka?

Mu soov on, et äkki sa vastates räägid veidi oma elust ja mõtetest, mis seotud reisi-mise, teatri ja kirjutamisega. Ma, tead, olen mõelnud, et mis teeb tekstist hea näidendi, ja pole osanud vastata. Mõtlen, et head näitlejad ja hea näiteseltskond. Olen aru

saanud ka, et ega head teatriteksti ei peagi olema huvitav lugeda, et peaks olema huvitav vaadata, kui teised mängivad. Ja näitleja jaoks peaks ju tekst ka kõnelema midagi, mis ta käivitab.

Ma saadan sulle sinna Vilsandile ka ühe pildi, mille Viio minust ja sellest eelkõneldud noormehest tegi. Vaata pilti ja ütle, kas see räägib lugu, millest võiks saada näitemäng. Et mis mõtteid see situatsioon ja pilt sus tekitab.

Ja kirjuta palun ka sellest, mida sa ise praegu kirjutad, mida plaanid. Kas oled ikka veel Linnateatris palgal? Kirjuta, kuis elad?

Su sõbrad ja austajad tahaksid seda teada, ma usun. Ise tead, et neid ei ole vähe.

Mu mälus on pilt, kuidas Heino Väli tuleb Vilsandilt üle jää, punane Salvo kelk järel lohisemas. Ootasime teda siis Käkisilmas. Olime tal- le vara vastu sõitnud ja seepärast on hästi meeles, kuidas väikesest heinotäpist sai suur mees Heino. Muide, salvokas olid tal mandrimees-tele kingituseks kaasa võetud, omapüütud ja sisse tehtud kalakonservid. Sellised sildita, oma salamärkidega. Mäletad, kui korras oli Kūti talu kelder, alati. Kas tulev talv kaanetab mere?

Margus

Tere, sain kirja kätte. Tore kiri oli. Aga küsimused peaksid teised olema. Võtsin juba vaevaks vastata, aga siis oli see minu jaoks korraga nii igav – olen juba 10 aastat vastanud samadele küsimustele.

Minu elus on tõeline suur pööre praegu ja ma ei saa vastata nii, nagu kõik oleks ikka endistviisi. Ma näiteks ei ole kindel, kas ma kunagi suudan veel mõne näitemängu kirjutada. Olen rohkem erutunud oma uuest elujärgust.

Mõtlen, kui sina läksid Pidulasse, kas sa viitsisid kohe seletada, kuidas roll sünnib.

Praegu kõik, järgmine kord satun internetti novembri viimasel päeval.

Parimat sulle.

Jaan

Seitse aastat tagasi suvel küsisin Jaanilt, et kus ta siis elab, kui on juba vana mees.

“Praegune usk, kindel usk on, et ma elan siis Vilsandil. Aga iialgi ei tea, mis elu meile toob ja kuhu ta meid viib,” vastas ta siis, nüüd elabki.

Oled juba vana mees (Jaan ajab küsimuse algus naerma), kas oskad ilmaasju ka tähtsuse järjekorda seada?

2004. aasta sügisel rääkis Jaan Tättelt küsimusele vastates nõnda:

... no kui oled vana mees, nagu ma olen, juba neljakümnene, siis on tunne, et nüüd tuleb elada nii, nagu sulle tõeliselt meeldib. Et sa ei tohi enam elada nii, nagu teised sinult ootavad. Sul on arusaamine, et elu ei kesta igavesti ja tuleb elada oma elu.

Fotod MARGUS MIKOMÄGI erakogust

Võimalus õppida JUMESTAJAKS või JUMESTAJAKS-GRIMEERIJAKS.

JUMESTAJA väljaõpe algab 3. veebruaril ja kestab 180 akadeemilist tundi,

JUMESTAJA-GRIMEERIJAKS kursus algab 1. septembril ja kestab ühe õppeaasta ehk 900 ak. tundi, pluss praktika.

Õppeprogrammid ja muu informatsioon koduleheküljel www.grimm.ee

Vajadusel õppeperioodiks ka elamispiind Tallinnas